

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.35>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Колеснікова М.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету
ORCID: 0000-0003-3060-158X*

Тригуб О.М.,

*студентка 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету
ORCID: 0009-0003-5672-9976
e-mail: ttt050117@gmail.com*

Колеснікова М.В., Тригуб О.М. Адміністративна відповідальність в умовах воєнного стану.

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз інституту адміністративної відповідальності в умовах дії особливого правового режиму - воєнного стану. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення публічного порядку, державної безпеки та захисту прав і свобод громадян у період збройної агресії проти України. В умовах воєнного стану адміністративні правопорушення набувають особливого значення, адже вони безпосередньо впливають на стабільність функціонування органів державної влади, громадський порядок і належне виконання заходів оборони держави.

Досліджено нормативну базу, що регламентує адміністративну відповідальність у період воєнного стану, зокрема положення Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціальні законодавчі акти. Особливу увагу приділено аналізу змін до законодавства, якими посилено відповідальність за порушення комендантської години, невиконання вимог евакуації та інші дії, що перешкоджають реалізації заходів воєнного стану.

На підставі системного аналізу визначено специфіку суб'єктів адміністративної відповідальності, включно з неповнолітніми, та розкрито проблематику поєднання репресивних і превентивних заходів у цій сфері. Особливу увагу зосереджено на ролі правоохоронних органів у забезпеченні належного застосування адміністративних санкцій та на необхідності їх поєднання з соціальною підтримкою й правопросвітницькими ініціативами.

У роботі розкрито дискусійні аспекти щодо меж і пропорційності адміністративних покарань в умовах воєнного стану, а також проаналізовано підходи до вдосконалення законодавчого регулювання та практики його застосування. Обґрунтовано взаємозв'язок адміністративної відповідальності з іншими правовими інститутами, зокрема кримінальною та дисциплінарною відповідальністю.

На основі проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності застосування адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану та запропоновано рекомендації для удосконалення законодавства і практики його реалізації.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, воєнний стан, комендантська година, евакуація, публічний порядок, КУпАП.

Kolesnikova M.V., Trigub O.M. Administrative liability under martial law.

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the institution of administrative liability under a special legal regime—martial law. The relevance of the study is determined by the need to ensure public order, state security, and the protection of citizens' rights and freedoms during the period of armed aggression against Ukraine. Under martial law, administrative offenses take on special significance, as they directly affect the stability of the functioning of state authorities, public order, and the proper implementation of state defense measures.

The regulatory framework governing administrative liability during martial law has been examined, in particular the provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses and special legislative

acts. Particular attention was paid to the analysis of changes in legislation that strengthen liability for violations of curfew, failure to comply with evacuation requirements, and other actions that impede the implementation of martial law measures.

Based on a systematic analysis, the specifics of subjects of administrative responsibility, including minors, have been identified, and the problems of combining repressive and preventive measures in this area have been revealed. Particular attention is focused on the role of law enforcement agencies in ensuring the proper application of administrative sanctions and the need to combine them with social support and legal awareness initiatives.

The paper reveals controversial aspects regarding the limits and proportionality of administrative penalties under martial law, and analyzes approaches to improving legislative regulation and its application in practice. It substantiates the interconnection between administrative liability and other legal institutions, in particular criminal and disciplinary liability.

Based on the research conducted, proposals have been formulated to improve the effectiveness of administrative liability under martial law, and recommendations have been made to improve legislation and its implementation.

Key words: administrative liability, martial law, curfew, evacuation, public order, Code of Administrative Offenses.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану адміністративна відповідальність відіграє важливу роль у забезпеченні громадського порядку та національної безпеки. Разом із тим виникають труднощі у чіткому розмежуванні адміністративних і кримінальних правопорушень, а також у гарантуванні прав людини. Нерідко спостерігається ризик зловживань із боку органів влади та недостатня узгодженість правових норм. Це зумовлює необхідність удосконалення механізмів адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану.

Стан опрацювання. Питання адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану останніми роками стали предметом наукового інтересу таких дослідників, як І. Дрок, О. Блохіна, О. Сачко, О. Розгон, а також низки інших учених. Водночас стан опрацювання адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану продовжує залишатися актуальною та складною проблемою.

Метою статті є аналіз адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану. Також окрему увагу приділено дослідженню правового регулювання цієї відповідальності в Україні, виявленню особливостей притягнення до адміністративної відповідальності різних категорій суб'єктів, включно з неповнолітніми, а також розгляду специфіки застосування адміністративних стягнень у поєднанні з превентивними та соціально-профілактичними заходами. У межах дослідження акцент зроблено на сучасних законодавчих змінах, спрямованих на посилення контролю за дотриманням комендантської години, правил евакуації та інших вимог особливого правового режиму.

Виклад основного матеріалу. Запровадження воєнного стану в Україні у відповідь на збройну агресію Російської Федерації стало безпрецедентним випробуванням для держави, її правової системи та суспільства. Особливий правовий режим воєнного стану передбачає тимчасове обмеження прав і свобод громадян, посилення контролю за забезпеченням публічного порядку та зміцнення національної безпеки. Одним із основних механізмів реалізації цього режиму є адміністративна відповідальність, що має превентивний і каральний характер та спрямована на підтримання правопорядку в умовах підвищених ризиків і загроз [1, с. 74-75].

Питання щодо адміністративної відповідальності регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X зі змінами та доповненнями [2].

Воєнний стан є спеціальним правовим режимом, який може запроваджуватися на території всієї України або окремих її регіонів у разі збройної агресії чи загрози нападу, що ставить під загрозу державну незалежність і цілісність країни. Його запровадження передбачає надання органам державної влади, військовому керівництву, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування додаткових повноважень, необхідних для відбиття агресії, усунення загрози суверенітету та забезпечення безпеки держави. У період воєнного стану допускається тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також прав та законних інтересів юридичних осіб, з обов'язковим визначенням строку дії таких обмежень [3].

Хоча основна увага суспільства сьогодні зосереджена на подіях збройного конфлікту, повсякденне життя продовжується у своєму звичному ритмі. При цьому залишаються актуальними такі проблеми, як домашнє насильство, порушення правил дорожнього руху, корупційні діяння, а також правопорушення, скоєні військовослужбовцями чи неповнолітніми. Адміністративні проступки з боку військових охоплюють широкий спектр порушень встановлених норм та правил, що регулюють поведінку у військових умовах [4, с. 309].

До найпоширеніших військових адміністративних правопорушень належать: відмова від виконання законних вимог командира (ст. 172-10 КУпАП); самовільне залишення військової частини або місця несення служби (ст. 172-11 КУпАП); зловживання владою чи службовим становищем військовою службовою особою (ст. 172-13 КУпАП); перевищення влади або службових повноважень військовою службовою особою (ст. 172-14 КУпАП) [2].

Особливу увагу варто приділити порушенню правил обмеження пересування. До таких дій належать незаконне перебування на території, де діють обмеження на рух, невиконання правил щодо перебування в громадських місцях, порушення режиму світломаскування та інших заходів цивільного захисту. Ці порушення мають значну суспільну небезпеку, оскільки можуть загрожувати життю та здоров'ю громадян, створювати ризики для евакуації населення та знижувати ефективність військових та рятувальних заходів [4, с. 310].

На практиці застосування адміністративної відповідальності під час воєнного стану стикається з низкою проблем, що ускладнюють ефективне забезпечення правового режиму та захисту громадського порядку. Однією з ключових проблем є відсутність окремої норми в Кодексі України про адміністративні правопорушення, яка б прямо передбачала відповідальність за порушення комендантської години, обмежень пересування, спеціального режиму світломаскування та інших заходів правового режиму воєнного стану. Разом із тим це ускладнювало належне забезпечення правового режиму воєнного стану, оскільки одні й ті ж дії потенційно могли підпадати під різні статті КУпАП, що призводило до дублювання норм та ускладнювало роботу правоохоронних органів і судів [5, с. 153-154].

З метою усунення цієї прогалини Кабінет Міністрів України затвердив проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення», спрямований на посилення відповідальності за порушення правил особливого правового режиму - воєнного стану. Головним завданням законопроекту є закріплення чітких норм, які регулюють поведінку громадян та суб'єктів господарювання під час воєнного стану, зокрема щодо дотримання комендантської години, обмежень пересування, виконання заходів цивільного захисту та дотримання встановленого порядку евакуації населення [6].

На нашу думку, однією з важливих новацій законопроекту є поява окремої статті, яка встановлює адміністративну відповідальність за незаконний в'їзд, вхід або перебування в населених пунктах, де оголошено загальну обов'язкову евакуацію. Таке положення спрямоване на недопущення випадків, коли люди залишаються чи потрапляють у небезпечні зони всупереч розпорядженням органів влади чи військових адміністрацій, адже це створює загрозу їхньому життю й здоров'ю та може заважати проведенню евакуаційних і рятувальних заходів. У таких ситуаціях адміністративна відповідальність передбачає застосування штрафів та інших заходів впливу, що мають працювати як превентивний механізм і стимулювати громадян дотримуватися правил безпеки.

Крім того, законопроект також містить норму про встановлення відповідальності за порушення комендантської години. Це обмеження є надзвичайно важливим інструментом забезпечення безпеки населення, адже дозволяє запобігати можливим загрозам, серед яких можуть бути диверсійні дії, обстріли чи інші небезпечні ситуації у вечірній та нічний час.

Ще однією важливою новелою законопроекту є внесення змін до статті 262 КУпАП, що надає органам поліції право затримувати осіб, які порушують встановлені правила воєнного стану [2]. Це положення є критично важливим для оперативного реагування на порушення, оскільки дозволяє запобігати загрозам безпеці населення та забезпечує реальне виконання адміністративних стягнень. Раніше відсутність чітко визначених повноважень у правоохоронців ускладнювала процес реагування на порушення, створюючи правову невизначеність та ускладнюючи координацію дій між різними органами влади.

Одним із різновидів адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану виступає непокоря встановленому режиму, що проявляється у відмові виконувати законні накази військових, представників державної влади чи військових адміністрацій. До подібних дій належить ігнорування вимог щодо евакуації з небезпечних територій, невиконання правил поведінки під час повітряної тривоги або ухилення від участі у заходах цивільного захисту. Подібна поведінка кваліфікується як адміністративні правопорушення, які мають на меті не лише покарання, а й превентивний вплив, спрямований на захист держави та її громадян [4, с. 309-310].

Також, ми вважаємо, що у воєнний час особливої уваги потребує питання незаконного обігу зброї. Закон встановлює суворі правила її носіння та використання, і за їх порушення передбачена адміністративна відповідальність - від штрафів до інших санкцій. Неконтрольоване застосування зброї несе пряму небезпеку для життя та безпеки людей, а також може дестабілізувати громадський порядок. Саме тому правоохоронні органи приділяють цій проблемі підвищену увагу.

Окреме значення має питання незаконного обігу зброї у період воєнного стану. Відповідно до чинного законодавства, її носіння та використання суворо регламентуються спеціальними нормами, а їх порушення тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафів чи інших санкцій. Незаконне застосування зброї створює пряму загрозу життю та безпеці громадян, дестабілізує громадський порядок і, відповідно, перебуває під особливим контролем правоохоронних органів.

Не менш важливою сферою є дотримання правил економічного режиму в умовах воєнного стану. Обмеження на реалізацію товарів першої необхідності, регулювання цін, заборона на експорт або примусове переміщення ресурсів вимагають суворого виконання. Порушення цих правил громадянами чи суб'єктами господарювання тягне адміністративні санкції, що дозволяє державі підтримувати стабільність економіки та запобігати кризовим явищам, зокрема дефіциту товарів чи зростанню соціальної напруженості [4, с. 310].

Важливо також приділити особливу увагу проблемі застосування адміністративної відповідальності до неповнолітніх під час воєнного стану, оскільки саме підлітки опиняються у складних соціальних та психологічних умовах, що значно підвищує ризик девіантної поведінки. Військові дії, постійні повітряні тривоги, евакуації, розруха у населених пунктах, розрив звичних соціальних зв'язків та втрати близьких створюють для дітей і підлітків атмосферу стресу, тривоги та невизначеності. Підлітки, які зазвичай потребують стабільності, підтримки та соціальної інтеграції, у таких умовах часто проявляють хуліганські дії, агресію до ровесників або дорослих, втечі з дому та жебрацтво. Ці дії не лише порушують громадський порядок, а й свідчать про психологічні травми, порушення соціальної адаптації та потребу у спеціалізованій підтримці [4, с. 309].

Питання встановлення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним. Створення ефективного механізму правового регулювання заходів особливого правового режиму воєнного стану має важливе значення для забезпечення верховенства права. Тому будь-які законодавчі ініціативи щодо посилення відповідальності за правопорушення в цих умовах, зокрема за порушення режиму воєнного стану, повинні бути ретельно опрацьованими, обґрунтованими та базуватися на принципах верховенства права і пропорційності у діяльності органів влади [7, с. 195].

Висновки. У дослідженні встановлено, що ефективність адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану безпосередньо залежить від здатності правової системи швидко реагувати на виклики, які створює воєнна ситуація, та забезпечувати баланс між захистом національної безпеки і дотриманням прав громадян. Адміністративні правопорушення у цей період набувають нових форм, зокрема пов'язаних з порушенням комендантської години, правил пересування, обмежень у сфері інформаційної безпеки та публічного порядку.

Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до застосування адміністративної відповідальності, який передбачає не лише каральні, а й превентивні та виховні заходи, особливо у випадках із неповнолітніми. Основною проблемою у цій сфері залишається недосконалість практичного механізму реалізації норм законодавства, неоднакова правозастосовна практика та ризик зловживань владними повноваженнями. Запропоновано вдосконалення національного законодавства в частині адміністративної відповідальності під час воєнного стану шляхом уточнення складів правопорушень, підвищення гарантій захисту прав осіб, залучення соціальних і просвітницьких програм для профілактики правопорушень та забезпечення належного контролю за діяльністю органів, що застосовують адміністративні стягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Захарченко А.М. Щодо адміністративної відповідальності за порушення заборон і обмежень, пов'язаних із введенням воєнного стану. *Нова архітектура безпекового середовища України*: збірник тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 грудня, 2022 р.). Харків: Юрайт, 2022. С. 74-75. URL: <https://surl.li/awspan>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://surl.li/oglkqk> (дата звернення: 05.09.2025).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://surl.li/kfgojj> (дата звернення: 05.09.2025).
4. Сірко В.С. Проблемні питання притягнення до адміністративної відповідальності під час воєнного стану в Україні. 2023. *Право та державне управління*. № 3. С. 309-310. URL: <https://surl.li/duianv>.
5. Яцун В.О., Бухтіярова І.Г. Посилення адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану. *Синергія права, правоохоронної діяльності та психології, присвячена Дню науки*: збірник матеріалів підсумкової наук.-теорет. конф.

(м. Київ, 15 трав. 2025 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 153-154. URL: <https://surl.lu/syfcso>.

6. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення вимог особливого правового режиму – воєнного стану, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях. № 13633 від 15.08.2025. URL: <https://surl.li/mvvval> (дата звернення: 10.09.2025).
7. Бевз С.І., Стадник В.Я. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 195. URL: <https://surl.lu/trcipl>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації: 2.02.2026

© Колеснікова М.В., Тригуб О.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0